ارزيابي عملكرد شهركهاي صنعتي و شناخت نقاط قوت و ضعف آنها در استان لرستان و ارائه راهكارهاي اجرايي براي بهبود وضع آنها[1]

سيد شمس‌الدين تقي‌خاني* و علي مير**

شهركهاي صنعتي به دليل نقش بسيار ارزنده و مهمي كه در راستاي ايجاد اشتغال، تعادل اقتصادي، استفاده از توانمنديها و پتانسيل‌هاي استانها و بهبود وضع صادرات در يك كشور دارند از اهميت بسياري برخوردارند. واحدهاي صنعتي مستقر در شهركهاي صنعتي از حضور و فعاليت در آنها تأثير پذيرفته و از ابعاد مختلفي مي‌توان با بهره‌گيري از توانمنديهاي موجود در شهركهاي صنعتي براي بهبود واحدهاي صنعتي تلاش كرد. در اين نوشتار كه با هدف ارزيابي عملكرد شهركهاي صنعتي و شناسايي نقاط قوت و ضعف آنها و ارائه راهكارهاي لازم براي بهبود وضع آنها انجام شده است، وضع مالي، استقرار نظام كنترل، شرايط اقتصادي و نقش آموزشي شهركهاي صنعتي مورد بررسي قرار گرفته است. براي جمع‌آوري اطلاعات پس از انتخاب روش تحقيق توصيفي- پيمايشي، پرسشنامه‌اي مشتمل بر ۳۳ سؤال طراحي شده و بين تعدادي از پاسخگويان توزيع شد. پس از محاسبه و ارزيابي ميزان اعتبار (۹۰ درصد)، پرسشنامه بين ١٤٦ واحد صنعتي مستقر در شش شهرك استان لرستان توزيع شد كه ۱۲۰ نفر به پرسشها پاسخ دادند. نتايج به دست آمده نشان دهنده پايين بودن ميزان نقش اقتصادي و مالي شهركهاي صنعتي استان لرستان در وضع واحدهاي صنعتي مستقر در آن شهركها بوده است.

واژه‌هاي كليدي: بازاريابي، كنترل، شهرك صنعتي، واحد توليدي.

۱. مقدمه

آنچه اقتصاد جهاني را بيش از پيش مطرح مي‌كند، بازارهاي كار ملي و بين‌المللي است كه هر روز تغييرمي‌كند. امروزه تمامي كشورهاي جهان در تلاش هستند تا با ايجاد نظامهاي اقتصادي مناسب،

* كارشناس ارشد مالياتي و سرپرست اداره امور عمومي اداره كل امور مالياتي استان لرستان

** عضو هئيت علمي دانشگاه آزاد اسلامي واحد خرم‌آباد

۱. اين مقاله برگرفته از طرحي تحقيقاتي با عنوان "ارزيابي عملكرد شهركهاي صنعتي و شناخت نقاط قوت و ضعف آنها در استان لرستان و ارائه راهكارهاي اجرايي براي بهبود وضع آنها" است كه توسط مؤلفان به سفارش معاونت امور اقتصادي وزرات امور اقتصادي و دارايي انجام شده است.

منابع و امكانات خود را مورد استفاده بهينه قرار دهند. شهركهاي صنعتي با هدف ايجـاد همـاهنگي و اسـتفاده مطلـوب از امكانـات زيربنـايي و ارائـه خـدمات مناسـب و ضـروري بـراي متقاضـيان سرمايه‌گذاري در زمينه توليـدات صـنعتي ايجـاد شـده‌انـد و بـه همـين دليـل از مهـم‌تـرين بخشـهاي اقتصادي جامعه تلقي مي‌شوند.

شهركهاي صنعتي در مناطق توسعه نيافته، فرصت استفاده از منابعي را مي‌دهند كه با بهره‌گيـري صحيح و حمايت درست از آنها مي‌توان بخش مهمي از مشكلات اقتصـادي مملكـت را حـل كـرد. گسترش شهركهاي صنعتي نه تنها وسيله‌اي براي تقويت و تنوع بخشي و چند سويه كـردن اقتصـاد و بالا بردن استانداردهاي زندگي است، بلكه در عين حال از طريـق ايجـاد طبقـه جديـدي از صـاحبان صنايع داخلي مي‌توان به اهداف مهم اجتماعي و سياسـي دسـت يافـت. بـا در نظـر گـرفتن اهميـت و جايگاه شهركهاي صنعتي براي بهبود وضع توليدات، اشتغال، ايجاد درآمد ملي، جذب سـرمايه‌هـاي داخلي و خارجي، استفاده بهينه از منابع و امكانات داخلي و خارجي، آموزش و ارتقاي منابع انساني، جذب فن‌آوري مناسب و توجه به مشكلات و تنگناهاي شهركهاي صنعتي امري ضروري است.[1]

در مورد وضع شهركهاي صنعتي و جايگاه آنها در اقتصاد و جامعه، تـاكنون تحقيقـات بسـياري انجام گرفته است و بيشتر محققان و كارشناسان، مهم‌تـرين مشـكلات شـهركهاي صـنعتي را ضـعف سرمايه‌گذاري، مشكلات موجود در نظام اداري، نبودِ حمايت همه جانبه مسئولان و ضعف فرهنگـي جامعه دانسته‌اند. اما واقعيت اين اسـت كـه نقـاط ضـعف و قـوت شـهركهاي صـنعتي را بـه‌طـوركلي نمي‌توان مورد بررسي قرار داد و از آنجا كه هر استان به واسطه شـرايط خـاص خـود، ممكـن اسـت داراي مشكلات و محدوديتهاي فرهنگي، اقتصادي، سياسي و اجتماعي خاص خود باشد، لازم است در هر استان به طور جداگانه به بررسي نقاط ضعف و قوت شهركهاي صنعتي پرداخته شـود. در ايـن راستا سعي مي‌شود با مراجعه به كساني كه در شهركهاي صـنعتي اسـتان لرسـتان مشـغول بـه فعاليـت صنعتي شده‌اند، نقاط ضعف و قوت موجـود در آن شـهركها شناسـايي و بـا همكـاري آنهـا بـه ارائـه راهكارهايي پرداخته شود. در واقع پرسش اصلي اين است كه حضور شركتها در شهركهاي صـنعتي از ابعاد مختلف اقتصادي، مالي، آموزشي و كنترل، چه كمكي به آنها مي‌كند؟ در پاسخ به اين سؤال به نقش اقتصادي، مالي، آموزش و كنترل در شهركها توجه مي‌شود.

در اغلب تحقيقات انجام شده در مورد شهركهاي صنعتي بر اين نكته تأكيد شـده كـه گسـترش شـهركهاي صـنعتي از ضـرورتهاي انكارناپـذير جامعـه تلقـي مـي‌شـود و مهـم‌تـرين مشـكلات و محدوديتهاي آنها ضعف سرمايه‌گذاري و مـديريتي، محـدوديتهاي مكـاني، محـدوديتهاي قـانوني و ضعف اطلاع‌رساني و بازاريابي بوده است. در اين راستا و با درنظر گرفتن نتايج مطالعات انجام شده،

---

۱. شركت شهركهاي صنعتي ايران (۱۳۷۸)، *شهركهاي صنعتي به روايتي ديگر*، تهران، انتشارات شركت شهركهاي صنعتي ايران، چاپ اول.

ارزيابي عملكرد شهركهاي صنعتي واقع در استان لرستان به عنوان يك مسئله اساسي و بسيار مهم تلقي شده و در اين تحقيق سعي مي‌شود كه ضمن شناسايي نقاط ضعف آنها راهكارهايي براي بهبود وضع آنها ارائه شود.

اهميت و جايگاه استان لرستان در اقتصاد مملكت به دليل وجود مواد اوليه و منابع سرشار طبيعي و پتانسيل‌هاي متعدد از يكسو و اهميت قابل توجه شهركهاي صنعتي در اقتصاد و جامعه از سوي ديگر، موجب آن مي‌شود كه مسئله شهركهاي صنعتي بيشتر مورد توجه قرار گيرد[1]. بنابراين مسئله اصلي پژوهش اين است كه: وضع عملكرد شهركهاي صنعتي استان لرستان چگونه است؟

ساير سؤالهاي فرعي در مورد شناسايي نقاط ضعف و قوت شهركهاي صنعتي استان لرستان است. واضح است كه شناسايي وضع موجود اين شهركها زمينه را براي انجام ساير مطالعات پژوهشي براي ارتقاي شرايط آنها فراهم مي‌آورد.

به منظور محدود كردن موضع سعي شده كه محدوده مكاني استان لرستان و فقط شهركهاي صنعتي اين استان مورد توجه قرار گيرند بنابراين تأثيرپذيري شهركهاي ياد شده از عوامل محيطي مختلف مانند شرايط ساير شهركها، وضع اقتصادي استان و كشور و نظاير آن مورد توجه قرار نگرفته‌اند. از نظر زماني نيز، تمامي اظهارنظرها مربوط به سال ۱۳۸۳ هستند.

با توجه به اينكه استان لرستان از محروم‌ترين استانهاي كشور به شمار مي‌رود و از راههاي مهم محروميت‌زدايي، افزايش توليدات و در پي آن بالا رفتن سطح اشتغال و درآمد مردم است، بنابراين هدف اصلي از اجراي اين طرح پژوهشي، تبيين جايگاه شهركهاي صنعتي استان لرستان از ابعاد مالي و درآمدي، بازرگاني و تجارت، همچنين ابعاد اقتصادي است. ساير اهداف نيز دربرگيرنده تبيين وضع كنوني شهركهاي صنعتي، برنامه‌ريزي آتي صنايع كوچك و متوسط استان لرستان، شناخت نقاط قوت و ضعف شهركهاي صنعتي در ابعاد سرمايه‌گذاري و تجارت، كسب درآمد و شناسايي دلايل ناموفق بودن يا موفقيت بعضي از طرحهاي اجرا شده در شهركهاي صنعتي و ارائه راهكارهايي براي بهبود وضع شهركهاي ياد شده براي بهره‌برداري نتايج توسط سازمانهاي مرتبط با آن هستند.

۲. فرضيه‌ها

از آنجا كه در اين طرح پژوهشي، ارزيابي عملكرد شهركهاي صنعتي استان لرستان و شناخت نقاط قوت و ضعف آنها مورد توجه قرار مي‌گيرد، بنابراين با محدود كردن موضوع تحقيق به عوامل و پارامترهاي مالي، كنترل بخش دولتي، نقش اقتصادي و آموزش، چهار فرضيه مطرح مي‌شود:

فرضيه اول: وضع مالي شهركهاي صنعتي استان لرستان در حد مطلوبي قرار دارد. در اين فرضيه با توجه به شاخص سنجش عملكرد جامع، دسترسي به منابع مالي، سوددهي، رضايت سهامداران،

---

۱. مرادي بيرانوند،الهام (۱۳۷۸)، *مقايسه صنايع استان لرستان در سال ۱۳۸۱*،خرم‌آباد، شركت شهركهاي صنعتي، ايران، چاپ اول.

رضايت مشتريان، گسترش سهم بازار، توسعه محصولات، بهبود كيفيت، تنوع محصولات، بهره‌گيري از ابزار و امكانات، توانمندي كاركنان، دستيابي به اطلاعات روز به روز با تغييرات فني و مناسب با رضايت كاركنان مورد توجه قرار مي‌گيرد.

فرضيه دوم: استقرار سيستم كنترل فرآيند عمليات شهركهاي صنعتي استان لرستان از طريق بخش دولتي موجب بهبود عملكرد آنها مي‌شود. در اين فرضيه انواع كنترل (پيش از عمل، عمل و پس از عمل)، خودكنترلي و طراحي سيستم جامع كنترل مورد توجه قرار مي‌گيرد.

فرضيه سوم: نقش اقتصادي شهركهاي صنعتي استان لرستان در حد مطلوبي قرار دارد. در اين فرضيه صادرات و واردات فروش داخلي، تأمين مواد اوليه، امكانات زيربنايي، تأمين منابع انساني مورد توجه قرا مي‌گيرد.

فرضيه چهارم: برگزاري دوره‌هاي آموزشي براي دست‌اندركاران و صنعتگران در راستاي بهبود عملكرد آنها ضرورت دارد. در اين فرضيه به نيازسنجي، برنامه‌ريزي و ارزيابي دوره‌هاي آموزشي توجه مي‌شود.

٣. روش تحقيق

روش تحقيق، توصيفي-پيمايشي است زيرا هدف اين تحقيق بررسي روابط واقعي بين متغيرهاي مستقل و وابسته است. به عبارت ديگر ازآنجا كه در اين پژوهش، محقق سعي دارد كه بدون دخالت قضاوتها و نظرات شخصي به توصيف روابط بين متغيرهاي مستقل (عوامل اقتصادي، عوامل آموزشي، عوامل مالي، كنترل) و متغير وابسته (عملكرد شهركهاي صنعتي استان لرستان) بپردازد، شيوه انجام اين تحقيق با تأكيد بر ملاحظه وضع كنوني، پيمايشي و توصيفي است.[1]

چون بهترين منبع براي گردآوري داده‌ها در مورد شهركهاي صنعتي، همان شركتهاي مستقر در آن شهركها هستند، بنابراين با مراجعه به آنها كه برابر آمار منتشر شده توسط اداره كل صنايع و شركت شهركهاي صنعتي استان لرستان شش شهرك و ٢٣٦ واحد صنعتي پيش‌بيني شده هستند و ١٤٦ مورد آنها به مرحله عقد قرارداد رسيده‌اند به گردآوري داده‌هاي لازم پرداخته شده است. در اين راستا جامعه آماري، شركتهاي مستقر در شهركهاي صنعتي (اعم از فعال يا غير فعال) است كه حدود ١٤٦ نفر است و با توجه به حجم اندك جامعه و در نظر گرفتن ضرورت امر در راستاي گردآوري اطلاعات از تمامي اعضاي جامعه آماري، همه آنها به عنوان اعضاي نمونه انتخاب شده و در واقع نيازي به نمونه‌گيري نيست.

---

١. نادري، عزتا ... ، و مريم سيف نراقي (١٣٧٧)، *روشهاي تحقيق و چگونگي ارزيابي آن در علوم انساني با تأكيد بر علوم تربيتي*، تهران، انتشارات بدر، چاپ چهاردهم.

ابزار گردآوري داده‌ها پرسشنامه است. در اين تحقيق با درنظر گرفتن شرايط پاسخگويان، تعداد ۳۳ سؤال در قالب يك پرسشنامه كاملاً بسته و پنج گزينه‌اي بر اساس طيف ليكرت مطرح مي‌شود. پرسشنامه بي‌نام بوده و نحوه توزيع و جمع‌آوري آن به اين ترتيب است كه محقق پس از ارسال پرسشنامه‌ها براي پاسخگويان، يكبار براي گردآوري به آنها مراجعه مي‌كند. از آنجا كه محقق به طور مستقيم روبروي پاسخگويان قرار نمي‌گيرد و آنان نيز به طور جمعي و در كنار يكديگر پاسخهاي خود را ارائه نمي‌دهند، مي‌توان گفت كه از شيوه فن پرسشنامه به صورت غيرمستقيم و غير متمركز استفاده شده است. به منظور ارزيابي پرسشنامه از روش محاسبه آلفاي كرونباخ[1] استفاده شده كه معادل ۹۰ درصد ارزيابي شده است و نشان‌دهنده اعتبار آن مي‌باشد. روايي تحقيق نيز با مراجعه به محققان و متخصصان ارزيابي شده است.

در اين تحقيق براي تجزيه و تحليل داده‌ها با در نظر گرفتن توصيفي بودن روش تحقيق از روشهاي جدول فراواني و شاخصهاي پراكندگي مركزي (ميانگين و ميانه) براي بيان نتايج و از آماره كاي- دو براي تجزيه و تحليل آماري استفاده مي‌شود. ابتدا تمام سؤالات به صورت جداگانه در قالب جدولهاي آماري نمايش داده شده، سپس هر يك از فرضيات با آماره كاي- دو مورد آزمون قرار مي‌گيرند. آزمون كاي- دو، يك آزمون غير پارامتريك است و زماني از آن استفاده مي‌شود كه داده‌ها به صورت فراواني باشند و بتوان آنها را به صورت دو يا چند طبقه تقسيم‌بندي كرد. براي اجراي اين پژوهش فراواني هر يك از گروهها در پنج طبقه و به ترتيب زير ارزش‌گذاري شده‌اند:

گزينه	خيلي كم	كم	متوسط	زياد	خيلي زياد
ارزش	۱	۲	۳	٤	۵

فرمول آماره X^2 نيز به اين شرح است:

$$X^2 = \sum\left(\frac{Oi - E_i^2}{E_1}\right) \quad , \quad X^2 = \sum\left(\frac{F_\circ - Fe}{Fe}\right)$$

كه O_i يا F_o نشان‌دهنده فراواني به دست آمده و E_i يا F_e فراواني مورد انتظار را نشان مي‌دهد. اگر X^2 محاسبه شده براي هر يك از فرضيات X^2 جدول با درجه آزادي K -1 و α = %5 يا سطح اطمينان ۹۵ درصد كوچكتر باشد در اين صورت فرضيه رد مي‌شود. پس از محاسبه آماره X^2 با مقايسه ميانگين‌هاي به‌دست آمده براي هر يك از فرضيات نسبت به اولويت‌بندي آنها اقدام مي‌شود. علاوه بر آن پس از تعيين اولويت فرضيه‌ها، از طريق مقايسه ميانگين سؤالات، مهم‌ترين عوامل به ترتيب اولويت مشخص مي‌شوند، به اين ترتيب كه بدون انجام هيچ آزمون اضافي، ميانگين هر يك

1. Cronbachs Alpha

از سؤالات به ترتیب از بزرگ به کوچك در جدول میانگین نشان داده خواهد شد. علاوه بـر ایـن از اطلاعات به‌دست آمده حاصل از جمع‌آوري پرسشنامه در این تحقیق مي‌توان دریافت که کدام یك از موارد مطرح شده در پرسش‌نامه بیشترین و کدام یـك کمتـرین تـأثیر را در واحـد صـنعتي داشـته است و کدام‌یك را باید بهبود بخشید.

۴. یافته‌هاي تحقیق

براي تجزیه و تحلیل داده‌ها، ابتدا به توصیف نتایج به‌دست آمده براي هر فرضیه پرداخته شده و پس از بررسي در مورد هر یك از فرضیات اظهارنظر مي‌شود. روش آماري نیز کاملاً توصیفي و براساس محاسبه میانگین و ارزیابي نتایج با به‌کارگیري آماره مجذور کاي‌دو و سپس اولویت‌بندي نتایج است.

۴-۱. فرضیه اول: وضع مالي شهرکهاي صنعتي استان لرستان در حد مطلوبي قرار دارد.

میانگین محاسبه شده براي این فرضیه برابر ۲/۸۵ بوده است که نشان مي‌دهد شرایط مالي شـهرکهاي صنعتي استان لرستان در حد مطلوب نیست و این فرضیه مورد تأیید قرار نمي‌گیرد. به منظور بررسـي امکان برابري بین پاسخهاي ارائه شده مجذور کاي‌دو محاسـبه شـد کـه بـراي ایـن فرضـیه بـا درجـه آزادي ۴ و سطح اطمینان ۹۵ درصد معادل ۱۸/۹۷ است و اختلاف معنـي‌داري بـین پاسـخها را نشـان مي‌دهد. در مجموع در ارتباط با فرضیه اول مي‌توان نتایج زیر را به‌دست آورد:

- سهامداران واحدهاي صنعتي رضایت چنداني از حضـور واحـد در شـهرك صـنعتي دارنـد. ($\overline{X} = 2/89$)
- حضـور در شـهرکهاي صـنعتي زمینـه را بـراي تغییـرات فنـي مناسـب ایجـاد نمـي‌کنـد. ($\overline{X} = 2/38$)
- حضور و فعالیت واحدهاي شهرك صـنعتي کمـك چنـداني بـه حفـظ مشـتریان نمـي‌کنـد. ($\overline{X} = 3$)
- حضور و فعالیت در شهرك صنعتي در مورد امکـان توسعه محصـولات و طراحـي و تولیـد محصولات جدید توسط واحدهاي صنعتي کمك چنداني به آنها نمي‌کند. ($\overline{X} = 2/49$)
- حضور و فعالیت واحدهاي صنعتي در شهرکهاي صـنعتي در حـد مطلـوبي موجـب رضـایت کارکنان شرکت نمي‌شود. ($\overline{X} = 2/54$)
- حضور و فعالیت در شهرکهاي صنعتي براي کسب اطلاعات و دسترسي واحدهاي صنعتي بـه اطلاعات جدید چندان به آنها کمك نمي‌کند. ($\overline{X} = 2/59$)
- حضور و فعالیت واحدهاي صنعتي در شهرکها کمـك لازم را در حـد مطلـوبي بـراي بهبـود کیفیت محصولات آنها نمي‌کند. ($\overline{X} = 2/65$)
- حضور و فعالیت در شهرکهاي صنعتي بر سوددهي واحدهاي صنعتي مؤثر نیست. ($\overline{X} = 2/75$)

- حضور در شهركهاي صنعتي تأثير چنداني براي توليد محصولات متنوع ندارد. ($\overline{X} = 2/75$)
- حضور و فعاليت واحدهاي صنعتي در شهركهاي صنعتي در حد مطلوبي موجب افزايش رضايت مشتريان از محصولات توليدي آنها نمي‌شود. ($\overline{X} = 2/80$)
- سهامداران واحدهاي صنعتي از حضور در شهركهاي صنعتي رضايت ندارند. ($\overline{X} = 2/89$)
- خدمات پس از فروش واحدهاي صنعتي تأثير چنداني از حضور و فعاليت آنها در شهركهاي صنعتي نمي‌پذيرد. ($\overline{X} = 2/98$)
- در مورد ساير موارد نظير استفاده از خدمات مالي بانكها، گسترش سهم بازار، رويه مناسب معاملات، بهره‌گيري از منابع و امكانات، افزايش توانمندي و فعاليت كاركنان نيز ميزان تأثيرپذيري واحدهاي صنعتي از حضور در شهركها در حد متوسط است.

۴-۲. فرضيه دوم: استقرار سيستم كنترل فرآيند عمليات موجب بهبود عملكرد واحدهاي صنعتي مستقر در شهركهاي صنعتي مي‌شود.

ميانگين محاسبه شده براي اين فرضيه برابر ۲/۴۴ است كه نشان مي‌دهد وضع كنترل فرآيند عمليات واحدهاي صنعتي استان لرستان در حد مطلوبي قرار ندارد. به منظور بررسي امكان برابري بين پاسخهاي ارائه شده از مجذور كاي‌دو استفاده شده كه ميزان آن معادل ۳۴/۸ محاسبه شد. اين ميزان نسبت به مجذور كاي‌دو در سطح اطمينان ۹۵ درصد و درجه آزادي ۴ در حد قابل قبول بزرگتر است بنابراين تفاوت بين پاسخهاي ارائه شده به اثبات مي‌رسد. در مجموع نتايج زير در رابطه با اين فرضيه به دست آمده است:

- شهركهاي صنعتي بايد به استقرار نظام جامع كنترل بپردازند. ($\overline{X} = 2/01$)
- شهركهاي صنعتي از طريق كنترل و انطباق عمليات واحدها با قوانين و مقررات مربوط، مي‌توانند به اين واحدها كمك كنند. ($\overline{X} = 2/35$)
- بازديد مستمر از فرآيند عمليات واحدهاي صنعتي بسيار مفيد است. ($\overline{X} = 2/36$)
- شهركهاي صنعتي مي‌توانند از طريق كنترل محصولات توليد شده به بهبود وضع كنترل واحدهاي صنعتي بپردازند. ($\overline{X} = 2/41$)

علاوه بر آن به نظر مي‌رسد كه استقرار سيستم كنترل مناسب در شهركهاي صنعتي براي بهبود عملكرد آنها در زمينه رعايت قوانين و مقررات و بهبود كيفيت مناسب است.

۴-۳. فرضيه سوم: نقش اقتصادي شهركهاي صنعتي استان لرستان در حد مطلوبي قرار دارد.

ميانگين محاسبه شده براي اين فرضيه ۲/۷۵ بوده است كه ضعف نقش اقتصادي شهركهاي صنعتي در رابطه با فعاليت واحدهاي صنعتي مستقر در آن شهرك را نشان مي‌دهد.

به منظور ارزيابي امكان برابري بين پاسخها مجذور كاي‌دو محاسبه شد كه برابر ۲۸/۲ است. از آنجا كه مجذور كاي‌دو محاسبه شده از مجذور كاي‌دو جدول در سطح اطمينان ۹۵ درصد و درجه آزادي ۴ كه برابر ۰/۲۰۷ است به ميزان قابل توجهي بزرگتر است، وجود تفاوت معني‌دار بين پاسخهاي ارائه شده اثبات شده و در مجموع نتايج زير حاصل شده است:

- فعاليت و حضور واحدهاي صنعتي در شهركهاي صنعتي زمينه لازم را براي تأمين نيروي انساني كارآمد در حد مطلوبي فراهم نمي‌كند. ($\overline{X} = 2/12$)
- فعاليت و حضور واحدهاي صنعتي در شهركهاي صنعتي زمينه لازم را براي تأمين امكانات زيربنايي در حد مطلوبي فراهم نمي‌كند. ($\overline{X} = 2/40$)
- فعاليت و حضور واحدهاي صنعتي در شهركهاي صنعتي زمينه لازم را براي تسهيل ورود مواد اوليه مورد نياز در حد مطلوبي فراهم نمي‌كند. ($\overline{X} = 2/74$)
- فعاليت و حضور واحدهاي صنعتي در شهركهاي صنعتي زمينه لازم را براي دسترسي و تأمين مواد اوليه در حد مطلوبي فراهم نمي‌كند. ($\overline{X} = 2/84$)
- فعاليت و حضور واحدهاي صنعتي در شهركهاي صنعتي زمينه لازم را براي ايجاد زمينه مناسب براي صدور كالا در حد مطلوبي فراهم نمي‌كند. ($\overline{X} = 2/82$)

علاوه بر آن نقش شهركهاي صنعتي در دستيابي واحدهاي صنعتي به بازار در حد متوسط است.

۴-۴. فرضيه چهارم: برگزاري دوره‌هاي آموزشي براي دست‌اندركاران و صنعتگران در راستاي بهبود عملكرد آنها ضرورت دارد.

ميانگين به دست آمده در رابطه با اين فرضيه ۴/۲ بوده است كه تأكيد بيشتر پاسخگويان را بر لزوم برگزاري دوره‌هاي آموزشي نشان مي‌دهد. نتايج زير به عنوان ضرورتهاي آموزشي حاصل شده است:

- آموزشهاي حين كار ($\overline{X} = 4/51$)
- آموزشهاي علمي و كارگاهي ($\overline{X} = 4/25$)
- مطالعه و نيازسنجي آموزش ($\overline{X} = 4/23$)
- انتشار كتابها و مجلات آموزشي ($\overline{X} = 3/82$)

ناگفته نماند كه ميانگين به دست آمده براي وضع آموزشهاي موجود ۲/۵۵ بوده است كه نشان مي‌دهد پاسخگويان وضع موجود را در حد مطلوبي نپذيرفته‌اند و معتقدند كه نقش شهركهاي صنعتي بر بهبود عملكرد واحدهاي صنعتي از طريق آموزش در سطح مناسبي نيست.

۵. خلاصه و نتيجه‌گيري

شهركهاي صنعتي چه در مناطق توسعه‌يافته و چه توسعه‌نيافته فرصت استفاده از منابعي را فراهم مي‌كند كه با بهره‌گيري صحيح و حمايت از آنها مي‌توان بخش مهمي از مشكلات اقتصادي كشور را حل كرد. با در نظر گرفتن اهميت و جايگاه شهركهاي صنعتي در بهبود وضع توليد، اشتغال، ايجاد درآمد ملي و جذب سرمايه‌هاي داخلي و خارجي، استفاده بهينه از منابع و امكانات داخلي و خارجي، آموزش و ارتقاء منابع انساني، جذب فن‌آوري مناسب و توجه به مشكلات و تنگناهاي شهركهاي صنعتي، از ضرورت برخوردار است.

در اغلب تحقيقات انجام شده در خصوص تنگناها و مشكلات شهركهاي صنعتي عواملي چون ضعف سرمايه‌گذاري، مشكلات موجود در نظام اداري، نبود حمايت همه‌جانبه مسؤلان مربوط و ضعف فرهنگ جامعه به عنوان عوامل مهم معرفي شده‌اند، اما واقعيت اين است كه شهركهاي صنعتي مي‌توانند از بعد اقتصادي، مالي، آموزشي و ابزار كنترل، شيوه‌هايي را براي واحدهاي صنعتي ايجاد كنند كه فعاليت آنها را تسهيل كرده و زمينه را براي توسعه مملكت فراهم كنند.

در استان لرستان به عنوان يكي از محروم‌ترين استانهاي كشور از سال ۱۳۷۰ به بعد با تأسيس شركت شهركهاي صنعتي زمينه لازم براي ايجاد صنايع مختلف ايجاد شده است به طوري كه در حال حاضر شش شهرك صنعتي با ۲۳۶ واحد صنعتي در آن استان وجود دارد. از اين تعداد ۱۴۶ واحد صنعتي به مرحله عقد قرارداد و فقط ۶۸ واحد به مرحله بهره‌برداري رسيده‌اند ولي به دليل موقعيت منحصر به فرد استان لرستان از نظر جغرافيايي، فرهنگي و اقتصادي پتانسيل لازم براي گسترش شهركهاي صنعتي وجود دارد.

بهترين منابع جمع‌آوري اطلاعات درباره شهركهاي صنعتي، واحدهاي مستقر در آنها بوده و با توجه به امكان دسترسي به تمامي آنها نيازي به نمونه‌گيري نبود. از مجموع ۱۴۶ واحد صنعتي فعال و غيرفعال، ۱۲۰ واحد صنعتي به سؤالات پرسشنامه پاسخ دادند.

روش تحقيق توصيفي- پيمايشي بوده است كه طي آن به بررسي ديدگاه پاسخگويان در مورد وضع عملكرد شهركهاي صنعتي پرداخته شده و محقق، در شرايط حاكم بر جامعه آماري هيچ‌گونه دخالتي نكرده است تا وضع موجود فقط از ديدگاه آنان توصيف شود. داده‌هاي تحقيق از طريق پرسشنامه‌اي كه بر اساس فرضيات و متغيرهاي مربوط توسط محقق تنظيم شده، جمع‌آوري شده است. به منظور ارزيابي اعتبار پرسشنامه ابتدا ۳۳ سؤال بين ۳۵ نفر از مديران واحدهاي صنعتي، توزيع و پس از گردآوري ۳۰ پرسشنامه، آلفاي كرونباخ برابر ۹۰/۴۲ محاسبه شد، سپس به توزيع ۱۴۶ پرسشنامه بين پاسخگويان پرداخته شد.

به منظور ارزيابي روايي پرسشنامه نيز از نظرات كارشناسان و متخصصان روش تحقيق استفاده شده است. با در نظر گرفتن روش تحقيق توصيفي به منظور تجزيه و تحليل اطلاعات به دست آمده،

از روشهاي توصيفي استفاده شد. ابتدا فراواني نتايج در قالب جـدولها و نمودارهـاي آمـاري نمـايش داده شده و بر اساس فراوانيهاي محاسبه شده به توصيف نتايج پرداخته شده اسـت. پـس از توصـيف نتايج هر يك از فرضيات، به منظور ارزيابي امكان وجود تفاوت معني‌دار بين پاسخهاي ارائه شـده از آماره مجذور كاي‌دو استفاده شد تا در صورت تأييد وجود تفاوت معني‌دار بين پاسخهاي ارائه شـده از طريق مقايسه ميانگين‌هاي محاسبه شده، در مورد تعيين اولويت هر يك از آنها اقدام شود.

پس از تجزيه و تحلل نهايي مشخص شد كه با توجه به محاسبه ميانگين كلي مربوط به نقـش و جايگاه شهركهاي صنعتي (۲/۸۵) اين جايگاه در حد مطلـوبي نبـوده و در ايـن راسـتا بيشـترين تـأثير شهرك صنعتي بر عملكرد واحدهاي صنعتي را مي‌توان از بعـد گسـترش سـهم بـازار، حفـظ جـذب خدمات مالي بانكها و مؤسسات مالي، بهبود رويه معاملات، بهره‌گيري از منابع و امكانات موجـود و افزايش توانمندي كاركنان واحدهاي صنعتي ملاحظه كرد. در مورد استقرار كنترل فرآينـد عمليـات نيز ميانگين ۲/۴۴ نشان‌دهنده ضعف كنترل در شهركهاي صنعتي استان لرستان بوده است كه فقـط از بعد امكان انطباق عملكرد واحدهاي صنعتي با قوانين و مقررات مي‌تـوان بـه نقـش مثبـت شـهركهاي صنعتي پي برد. در مورد نقش اقتصادي شهركهاي صنعتي با توجه بـه ميـانگين محاسـبه شـده (۲/۷۵) مي‌توان از بعد دستيابي واحدهاي صنعتي با بازار و تأمين مـواد اوليـه، جايگـاه شـهركهاي صـنعتي را شناخت و پايين بودن ميانگين محاسبه شده نشان مي‌دهد كه جايگاه اقتصادي شـهركهاي صـنعتي در حد مطلوبي نيست.

در مورد لـزوم برگـزاري دوره‌هـاي آموزشـي نيـز ميـانگين ۴/۲ نشـان مـي‌دهـد كـه برگـزاري دوره‌هاي آموزشي براي صنعتگران كاركنان واحدهاي صنعتي مستقر در شهركهاي صنعتي ضرورت دارد كه در اين راستا به ترتيب برگزاري آموزشهاي حين كار علمي و كارگاهي و مطالعـه نيـازهـاي آموزشي از ضرورت بيشتري برخوردارند.

۶. پيشنهادها

بر اساس نتايج حاصل از تحقيق، پيشنهادهاي زير ارائه مي‌شود:

الف- اقداماتي براي بهبود نقش شهركهاي صنعتي در مورد وضع مالي واحدهاي صنعتي:

- دلايل نارضايتي سهامداران از حضور در واحدهاي صنعتي به طور جداگانه بررسي شود.
- شهركهاي صنعتي زمينه را براي تغييـرات فنـي و پـذيرش فـن‌آوري نـوين توسـط واحـدهاي صنعتي فراهم كرده و آنها را به پذيرش تغييرات جديد تشويق كنند.
- شهركهاي صنعتي براي حفظ مشتريان واحدهاي صنعتي برنامه‌ريزي لازم را به عمل آورند و به نحوي عمل كنند كه مشتريان تشويق شوند (فضاي مناسب، برخورد مناسب و نظاير آن).
- امكانات زيربنايي موجود را گسترش دهند.

ب- براي بهبود بخشيدن به وضع كنترل در فرآيند عمليات واحدهاي صنعتي:

- استقرار نظام جامع كنترل.
- ايجاد كميته‌هاي مناسب ارزيابي و كنترل با استفاده از پرسنل و مديران واحدهاي صنعتي و ايجاد زمينه مشاركت در بين آنها براي كنترل عملكرد.
- بازديد مستمر از واحدهاي صنعتي براي تبيين نقاط قوت و ضعف عملكرد آنها با مشاركت واحدهاي ياد شده.
- تدارك برنامه‌هاي لازم براي نظارت بر محصولات توليدي واحدهاي صنعتي با مشاركت آنان.
- تدارك برنامه‌هاي آموزشي براي آشنايي صنعتگران و مديران واحدهاي صنعتي با قوانين و مقررات تجاري و حضور در شهرك صنعتي.

ج- براي بهبود نقش اقتصادي در شهركهاي صنعتي:

- گسترش امكانات و تسهيلات زيربنايي نظير آب، برق، مخابرات، حمل ونقل، ورود و خروج كالا، نيروي انساني، امكانات آموزشي، بهداشتي، فاضلاب و نظاير آن.
- كمك و مشاوره به واحدهاي صنعتي براي گسترش واردات و صادرات.
- كمك به واحدهاي صنعتي براي تأمين مواد اوليه.
- ارتباط مستمر با بازار و تبليغات مناسب براي افزايش فروش واحدهاي صنعتي.

د- براي بهبود وضع آموزشي در شهركهاي صنعتي استان لرستان:

- به واحدهاي صنعتي ابلاغ شود در كنار فعاليت خود به آموزش و تحقيق و توسعه بپردازند.
- مديريت شهركهاي صنعتي به واحدهاي صنعتي كمك كنند تا در صورت نبود جا و مكان از محل مناسبي از شهرك صنعتي براي آموزش كاركنان استفاده كنند. در اين راستا ايجاد بخش خاصي براي مركز آموزش در شهرك صنعتي مناسب است.
- شهرك صنعتي به شركتهايي كه نمي‌توانند برنامه آموزشي اجرا كنند كمك كند.
- شهرك صنعتي بايد در آموزشهاي درون كارگاهي و حين كار به واحدهاي صنعتي كمك كند.
- با دريافت آبونمان به انتشار مجله و نشريات علمي و صنعتي پرداخته شود.
- با مراكز علمي و تحقيقاتي نيز ارتباط نزديكي برقرار شده و شهرك صنعتي به عنوان يك محل مناسب براي انجام تحقيقات گوناگون مطرح شود.
- از همه مهمتر لازم است كه شهرك صنعتي زمينه را براي شناسايي نيازهاي آموزشي صنعتگران و كاركنان واحدهاي صنعتي فراهم كند.

در مجموع نبايد شهركهاي صنعتي فقط به عنوان محل استقرار واحدهاي صنعتي مطرح شوند بلكه به مراكزي براي آموزش و فعاليتهاي مشترك بين واحدهاي صنعتي تبديل شوند. استقرار نظام پيشنهادها مي‌تواند زمينه را براي جمع‌آوري پيشنهادهاي واحدهاي صنعتي فراهم كند. اداره امور داخلي شهرك صنعتي را بايد به مديران واحدهاي صنعتي محول كرد و علاوه بر ساختمانهاي توليد و انبار و مانند آن، كه به اين واحدها اختصاص دارد ساختمانهاي عمومي براي جمع شدن و اخذ تصميمات مربوط در شهركها مستقر شود. وجود مركز آموزش براي برقراري دوره‌هاي آموزشي عمومي ضرورت دارد. علاوه بر اين معرفي محصولات واحدهاي صنعتي مستقر در شهرك صنعتي به بازار و خريداران لازم و ضروري است. همچنين پيشنهاد مي‌شود در محل خاصي از شهرك براي ايجاد بازارچه يا نمايش محصولات توليدي واحدهاي صنعتي اقدامات لازم صورت گيرد.

منابع

الف) فارسي

الواني، سيد مهدي (۱۳۶۹)، *مديريت عمومي*، تهران، نشر ني، چاپ سوم.

الواني، سيد مهدي و ديگران (۱۳۷۶)، *فرهنگ جامع مديريت*، تهران، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائي، چاپ اول.

سازمان صنايع كوچك و شهركهاي صنعتي ايران (۱۳۸۳)، *سياستهاي موفق توسعه سازمان صنايع كوچك در ۲۰ كشور صنعتي و در حال توسعه*، تهران، شركت شهركهاي صنعتي ايران، چاپ اول.

سازمان مديريت و برنامه‌ريزي استان لرستان (۱۳۸۰)، *آمارنامه سال ۱۳۷۹*، خرم‌آباد، سازمان مديريت و برنامه‌ريزي.

شركت شهركهاي صنعتي استان لرستان (۱۳۸۲)، *گزارش جديد عملكرد شركت شهركهاي صنعتي استان لرستان*، خرم‌آباد، شركت شهركهاي صنعتي لرستان.

شركت شهركهاي صنعتي ايران (۱۳۷۸)، *شهركهاي صنعتي به روايتي ديگر*، تهران، انتشارات شركت شهركهاي صنعتي ايران، چاپ اول.

شركت شهركهاي صنعتي ايران (۱۳۷۹)، *خبرنامه شركت شهركهاي صنعتي ايران*، شماره ۷، بهار.

شركت شهركهاي صنعتي ايران (۱۳۷۹)، *شهركهاي صنعتي به روايتي ديگر*، تهران، شركت شهركهاي صنعتي ايران، چاپ اول.

طالبي، كامبيز (۱۳۷۲)، "رشد كارآفريني"، مقاله ارائه شده در سمينار نقش و جايگاه واحدهاي كوچك صنعتي در توسعه اقتصادي – اجتماعي كشور.

كاظمي، سيد عباسي (۱۳۷۹)، *چگونه تحقيق كنيم؟ (راهنماي جامع تحقيق)*، تهران، انتشارات دانشگاه امام حسين (ع)، چاپ اول.

مـرادي بيرانونـد ، الهـام (۱۳۸۳)، *عملكـرد شـركت شـهركهاي صـنعتي استان لرسـتان*، خـرم‌آبـاد، شـركت شهركهاي صنعتي استان لرستان.
مرادي بيرانوند، الهام (۱۳۷۸)، *مقايسه صنايع استان لرستان در سال ۱۳۸۱*،خـرم‌آبـاد، شـركت شـهركهاي صنعتي، ايران، چاپ اول.
معين، محمد (۱۳۷۵)، *فرهنگ فارسي*، تهران، انتشارات اميركبير، چاپ نهم.
مهدوي، سعيد (۱۳۸۳)، *سيماي شهركهاي صنعتي استان لرستان*، خرم‌آباد، سازمان مديريت و برنامه‌ريزي.
نادري، عزتا ... ، و مريم سيف نراقي (۱۳۷۷)، *روشهاي تحقيق و چگونگي ارزيابي آن در علـوم انسـاني بـا تأكيد بر علوم تربيتي*، تهران، انتشارات بدر، چاپ چهاردهم.